

Elektrifikace soustavná.

1. Úvod. 2. Definice. 3. Státní podpora. 4. Ochrana veřejných zájmů. 5. Elektrické podniky všeobecné. 6. Elektrické podniky ostatní. 7. Evidenční knihy elektrických podniků. 8. Právní povaha elektřiny.

Zkratky: soustavná e. = soustavná elektrifikace,
e. zákon = elektrizační zákon,
e. podnik = elektrický podnik.

1. **Úvod.** Elektrifikace, t. j. činnost směřující k zásobování elektřinou jako zdrojem světla, síly a tepla, vyvíjela se postupně s pokrokem elektrotechniky a s poznáním výhod elektřiny. Jejím počátečním stadiem byla výroba elektřiny k osvětlování jednotlivých skupin budov, od níž se postoupilo ku zakládání elektráren zásobujících světelnou a pohonnou energií jednotlivé obce, a to buď elektráren komunálních nebo soukromých, jimž t. zv. koncesními smlouvami s obcemi uzavřenými bylo zajištěno po delší řadu let výhradně užívání veřejného statku obecního k účelům rozvádění elektřiny pravidelně s jejich závazkem dodávati obci po smluvní dobu levně nebo bezplatně elektřinu k veřejnému osvětlování a předati ji po uplynutí smluvní doby e. podnik do vlastnictví za mírnou úplatu nebo i bezplatně. Na další vývoj elektrifikace mělo podstatný vliv zdokonalení přenosu elektřiny na velké vzdálenosti proudem střídavým o vysokém napětí, což umožnilo zřizování elektráren přespolních zásobujících oblasti více obcí i vyšších územních svazků. V tomto stadiu elektrifikace, vyžadujícím již nejen značných finančních nákladů veřejných činitelů, nýbrž i ohledů na vyčerpateľnost uhelných ložisek a na nutnost poskytnouti výhody elektřiny pokud možno nejširší veřejnosti (průmyslu, živnostem, zemědělství, dopravě i domácnostem), bylo nutno postupovati již soustavně podle určitého programu a posuzovati elektrifikaci jako jeden z nejdůležitějších problémů národohospodářských s hlediska celostátního. Nepřekvapuje proto, že v zákonodárství států hospodářsky vyspělých jsou samozřejmými zjevy legislativní opatření vycházející ze zásady soustavného provádění elektrifikace a uplatňující při tom ve větším či menším rozsahu vliv veřejné správy.

Avšak vznik elektrizačního práva jako zvláštního odvětví práva veřejného nedatuje se teprve z doby tohoto pokročilého stadia elektrifikace, nýbrž jeho vývoj dál se

pochopitelně v úzké souvislosti s elektrifikací od jejich počátků, jak o tom svědčí nejlépe zákony britské. Vždyť první e. zákon vůbec, britský Electric lighting act, vznikl již r. 1882 (byl doplněn novelami z r. 1888, 1890, 1899 a 1909); týkal se ovšem v první řadě jenom elektrického osvětlování, přiznával však již veřejné správě vliv na hospodaření elektřinou tím, že k dodávání elektřiny vyžadoval koncesi, kterou uděloval státní obchodní úřad nejvýše na 7 roků, že k udělení koncese bylo třeba souhlasu místního úřadu, v jehož obvodu elektřina měla býti dodávána a že při nedostatku tohoto souhlasu musila býti koncese předložena k potvrzení parlamentu. Teprve pod vlivem hospodářských poznatků světové války vypracovaný britský e. zákon z r. 1919 (Electric supply act) vyslovil se pro soustředění výroby energie a pro soustavné zásobování elektřinou. V téže tendenci pokračovaly i další e. zákony britské z r. 1922 a 1926. Podobně i v Itálii byl vydán již v r. 1894 e. zákon, jehož hlavním účelem bylo však jen usnadnění průchodu elektrických vedení cizími nemovitostmi. Týmž cíl sledoval také švýcarský zákon z r. 1902.

V býv. Rakousku k vydání e-ho zákona přes důkladné přípravy (zejména vládní osnovy z r. 1914 a 1918) nedošlo, takže tu platily jenom všeobecné předpisy živnostenského řádu o schvalování živnostenských provozoven a nařízení ministra obchodu a vnitra z 25. III. 1883, č. 41 ř. z., vycházející jen z ochrany veřejné bezpečnosti a z ochrany sousedů a zaměstnanců. Podobně i v Uhrách platily kromě všeobecného zák. čl. III/1907 o podpoře domácího průmyslu jen předpisy živnostenské (zák. čl. XVII/1884 o živnostenském právu a nař. uh. min. obchodu z 24. XII. 1896, č. 58363), takže, pokud jde o území republiky Československé, zůstalo právní uspořádání poměrů elektrifikace úkolem zákonodárství státu tohoto. Nutno se ovšem zmíniti také o velmi významné činnosti, kterou vyvíjely před převratem zemské výbory v Čechách a na Moravě; ač měly pouze nepatrné právní prostředky po ruce (zejména s hlediska silničního práva), přece zdařilo se jim mnoho v tomto směru plánovitou prací pořídit. Úprava ta byla provedena, byť ne úplně, zákonem ze dne 22. VII. 1919, č. 438 Sb. o státní podpoře při zahájení soustavné e. (e. zákon), který byl doplněn zákony z 15. VII. 1920, č. 444, z 1. VII. 1921, č. 258, z 13. VI. 1922, č. 187,

z 3. VII. 1923, č. 143, z 18. XII. 1924, č. 294 a ze 16. XII. 1926, č. 238 Sb. (prováděcí nařízení: vládní nař. z 2. I. 1920, č. 26, z 25. X. 1920, č. 612, z 12. XI. 1920, č. 617, z 25. VI. 1924, č. 83 a z 19. V. 1927, č. 62 Sb.).

V oboru práva mezinárodního týká se elektrisační úmluva o transitačním přenosu elektřiny z 9. XII. 1923, která nabyla pro Československou republiku mezinárodní účinnosti dnem 28. II. 1927 (č. 45/1927 Sb.) a jejímž účelem je umožnit smluvním státům transitační přenos elektřiny přes území jiného smluvního státu. Za transitačně přenesenou přes státní území se pokládá elektřina, která probíhá tímto územím zvláštním vedením, aniž by byla v hranicích tohoto území vyráběna, zužitkována nebo transformována. Podle signatárského protokolu nedotýká se úmluva elektrických vedení určených výhradně ku přenášení značek a mluvy (vedení slaboproudá).

Pod pojem elektrisační nenáleží používání elektrických zařízení slaboproudých (telegrafů a telefonů, drátových i bezdrátových, jakož i elektrických návěstních zařízení) sloužících zcela jinému účelu než zařízení silnoproudá, totiž přenášení zpráv v širším smyslu a tvořících věcně odlišný a v československém právu samostatně upravený obor elektrotechnický (zák. č. 60/1923 Sb. o telegrafech, vládní nař. č. 82/1925 Sb., zák. č. 33/1922 Sb. o užití dopravních cest a nemovitostí pro telegrafy a zák. č. 9/1924 Sb. o výrobě, prodeji, přechovávání a dovozu z ciziny zařízení radio-telegrafních a radiotelefonních).

2. Definice. Zákonnou definici soustavné e. v československém právu podává § 1 e. zák., podle něhož má soustavná e. ve státě československém za účel co možno nejdokonalejší využitkování všech přírodních zdrojů energie a její hospodárné rozvedení ve všeobecném zájmu. Podle důvodové zprávy k e-mu zákonu jest pro všechny výrobce i širokou veřejnost nevyhnutelně nutným opatření levné elektrické energie vyrobené na domácích zdrojích za účelem zlevnění a zvýšení výroby a získání výhodného a levného světla. Tohoto mimořádně důležitého úkolu národohospodářského má se dosáhnouti za pomoci státu účelným soustředěním výroby energie, racionálním využitím vodních sil a postupným zřízením jednotné rozvodné elektrické sítě v celém státě.

3. Státní podpora. Stát podporuje sou-

stavnou e-i budováním vodních elektráren, kapitálovou účastí na e-ch podnicích tvořících podstatnou část soustavné e., v nichž jsou zastoupeny země nebo korporace místní samosprávy, které buď samy nebo s dosavadními elektrárenskými družstvy nebo svazy převezmou spolu se státem aspoň 60%, po případě jen 25% základního kapitálu podniku a zajistí si trvale rozhodující vliv na jeho správu (§ 2 e. zák., § 1 zák. č. 258/1921 Sb.), dále podporuje stát soustavnou e-i osvobozením všeužitečných e-ch podniků částečně nebo zcela od zvláštní daně výdělkové, jakož i daně rentové (§§ 72 a 174 zák. z 15. VI. 1927, č. 76 Sb.), přejímáním záruk za jejich investiční zápůjčky a přiznáváním t. zv. sirotčí jistoty dílčím dlužním úpisům na tyto zápůjčky vydaným a to za účelem docílení výhodnějších úvěrových podmínek (na př. zák. č. 292/1921, č. 157/1925, č. 142/1926, č. 143/1926 Sb.), jakož i tím, že jim poskytuje právní a další finanční výhody (viz ad 5., B, C). Kromě toho podporuje stát elektrisační venkova stavebními příspěvky místním elektrárenským družstvům a venkovským obcím a podporami e-m podnikům na náklady spojené s přívodem elektřiny do venkovských obcí (zák. z 1. VII. 1926, č. 139 Sb.).

4. Ochrana veřejných zájmů. Avšak ani při této podpoře státu nebyla by soustavná e. proveditelná, kdyby nebyla dána státní správě možnost účinně zasáhnouti na ochranu zájmů soustavné e., které e. zákon v § 27, č. 3 prohlašuje za zájmy veřejné. Ochranu těchto veřejných zájmů svěřuje zákon především ministerstvu veřejných prací, při němž je zřízena státní elektrárenská rada jako poradní sbor k podávání dobrých zdání o zamýšlených prováděcích nařízeních a technických předpisech, jakož i o nejdůležitějších opatřeních v záležitostech soustavné e. a elektrického hospodářství vůbec. Státní elektrárenská rada má 55 členů jmenovaných ministrem veřejných prací na tříleté funkční období ze zástupců autonomie, vědy a kruhů majících zájem na výrobě a spotřebě elektřiny; jedná v plenu nebo ve výborech (stálém, finančním a právním, technickém a v tříčlenných výborech pro jednotlivé země zvolených). Schůzím předsedá ministr veřejných prací nebo jím určený úředník ministerstva (§ 31 e. zák., vládní nař. č. 26/1920 a č. 83/1924 Sb.). Ministerstvu veřejných prací jsou také e-e podniky povinny předkládati k účelům statistickým

údaje a výkazy potřebné pro soustavnou e-i (§ 29 e. zák.).

a) Na ochranu zájmů soustavné e. ukládá e. zákon především úřadům, aby při schvalování veškerých výroben energie a vedení, byť by sloužily jen účelům podnikatelským, přihlížely v první řadě k potřebám soustavné e. a předepsaly v koncesích (recte v konsensech) podmínky v tom ohledu nutné (§ 27, č. 3 e. zák.). Podle nálezu Boh. adm. 4142 mohl by úřad vůbec odepřít schválení změny provozovny, kdyby tato změna se dotýkala škodlivým způsobem potřeb soustavné e. Tím spíše lze tudíž z téhož důvodu odepřít schválení provozovny nové.

b) Ministerstvo veřejných prací může vlastníku elektrického díla nebo vodní síly, kterých jest neúplně využito, uložit, aby ve veřejném zájmu a v rámci soustavné e. jich náležitě využítkoval, pokud se to dá docílit bez újmy pravidelného provozu elektrického díla nebo vodní síly. Nevyhoví-li tomu vlastník ve stanovené lhůtě, může ministerstvo veřejných prací učinit potřebná opatření k úplnému využitkování elektrického díla nebo vodní síly a to zejména tím, že svěří využitkování to jinému podnikateli (§ 27, č. 1 e. zák.).

c) Rovněž může ministerstvo veřejných prací v případě, že nesprávně vedeným provozem e-ého podniku nebo neoprávněnými cenami za elektřinu jsou vážně ohroženy veřejné zájmy, naříditi vlastníku podniku po jeho vyslechnutí a podle posudku tříčlenného výboru státní elektrárenské rady, aby zjednal nápravu. Neodstraní-li podnik závady ve stanovené lhůtě, může ministerstvo veřejných prací zaříditi na útraty a nebezpečí vlastníka podniku čeho za daných okolností za šetření hospodárnosti provozu podniku je třeba k ochraně veřejného zájmu (§ 27, č. 4 e. zák.). Takovým opatřením může býti zejména zavedení vnučené správy.

d) Ministerstvo veřejných prací může v dohodě se zúčastněnými ministerstvy naříditi též přeměnu e-ch podniků na podniky všeužitečné, jde-li o podniky, které dodávají většinu vyrobené elektřiny pro všeobecnou potřebu a svým rozsahem a polohou jsou vhodné a v zájmu veřejném nevyhnutelně potřebny pro soustavnou e-i (§ 28 e. zák.). Podniky, kterých se toto ustanovení týká, označí ministerstvo veřejných prací v dohodě se zúčastněnými ministerstvy do konce r. 1930 (zák. č. 294/1924 Sb.).

e) Podobně může ministerstvo veřejných prací po slyšení vlastníků podniků a státní elektrárenské rady nebo výboru jí zmocněného a v dohodě s ministerstvy spravedlnosti, financí, zemědělství a obchodu naříditi sloučení dvou nebo několika e-ch podniků v jeden, je-li toho k provádění soustavné e. nevyhnutelně třeba a zvýší-li se tím celková hospodárnost podniků, o jichž sloučení jde (§ 3 zák. č. 258/1921 Sb.). V obou těchto případech (d, e) může státní správa použiti vyvlastňovacího práva.

f) Ustanovením zasahujícím do úpravy poměrů elektrického hospodářství s hlediska veřejných zájmů jest rovněž předpis § 30 e. zák., podle něhož přenos elektřiny přes státní hranice, a to jak z Československa do ciziny, tak i naopak, je vázán na zvláštní povolení státní správy (ministerstva veřejných prací v dohodě se zúčastněnými ministerstvy), neboť jednak má býti použito elektřiny vyrobené z domácích zdrojů energie především pro domácí spotřebu, jednak má býti zamezeno zatěžování obchodní bilance státní odběrem z ciziny. Předpisy o nutnosti schválení živnostensko-policejního nejsou tím dotčeny.

S ochranou zájmů soustavné e. nelze však uváděti v souvislost smírčí jednání o dohodu podle vládního nařízení z 23. IX. 1919, č. 524 Sb. o úpravě cen elektrické energie a plynu, ani působnost státní správy při sestavování smírčího soudu podle tohoto vládního nařízení, neboť jde jen o soukromé zájmy dodavatelů nebo odběratelů elektřiny. Činnost úřadů má tu jen povahu přípravných aktů procesálních a nikoliv úředních rozhodnutí nebo opatření, jimiž by bylo jakkoli praejudikováno věcnému rozhodnutí o otázce mezi stranami sporné, a proti nimž by byla přípustna stížnost k nejvyššímu správnímu soudu (usnesení z 31. V. 1921, č. 6148).

5. E-é podniky všeužitečné. A. K provádění soustavné e. mají především sloužiti e-é podniky všeužitečné, za něž mohou býti ministerstvem veřejných prací v dohodě se zúčastněnými ministerstvy a zemskou autonomní správou prohlášeny podniky na výrobu nebo dodávku elektřiny pro všeobecnou potřebu, které slouží k soustavné e. a náležejí státu nebo zemi nebo korporacím místní samosprávy nebo smíšeným společnostem, v nichž veřejné korporace jsou zúčastněny aspoň 60% základního kapitálu nebo za podobných podmínek e-é podniky výdělkových a hospodářských družstev (§ 4 e. zák.). V zájmu

urychleného provádění soustavné e. může býti podle zák. č. 258/1921 Sb. úhrnná účast veřejných činitelů v takových podnicích snížena na 25% základního kapitálu, při čemž však musí býti veřejným činitelům ve stanovách podniku přiznáno právo, aby mohli nejdéle do 20 let převzítí tolik základního kapitálu náležejícího soukromým činitelům, aby jejich účast činila aspoň 60% základního kapitálu, jakož i musí jim býti zajištěna nejméně jedna třetina členů představenstva. Zavádí tudíž e. zákon pro podnikání elektrisační (fakultativně) formu podniků smíšeně veřejných (t. zv. smíšené společnosti) s minoritní účastí kapitálu soukromého.

Při prohlášení podniku za všeužitečný mají mu býti vymezena práva i povinnosti v zájmu veřejném, zejména v zájmu obrany státu, i vůči interesentům (§ 5, č. 2 e. zák.). Nestalo-li se tak, může interesent (na př. sousední e. podnik) námitky s hlediska vymezení práv a povinností všeužitečného podniku uplatnit i později v řízení o schvalování určitého díla všeužitečného podniku (Boh. adm. 4325). Povinností v zájmu veřejném ukládanou jest zejména povinnost dodávati v příkázaném území energii podle jednotných sazeb a uveřejněných podmínek každému spotřebiteli pro všechny účely, pokud podnik neprokáže, že by dodávka energie do míst zvláště nevýhodně ležících ohrožovala jeho rentabilitu (§ 2 vládn. nař. č. 612/1920 Sb.). Ku plnění těchto povinností mají e-m podnikům všeužitečným napomáhati právní a finanční výhody.

B. Právní výhody jejich jsou:
 a) Prohlášení podniku za všeužitečný nahrazuje koncesi k živnostenskému provozování výroby a rozvádění elektřiny (§ 4 e. zák., v historických zemích § 1 min. nař. z 25. III. 1883, č. 41 a z 20. XII. 1883, č. 188 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi § 22, č. 24 živn. zák. z 10. X. 1924, č. 259 Sb.).

b) Uživací práva k cizím nemovitostem veřejným i soukromým (§§ 7—11 e. zák.) opravňující všeužitečné e-é podniky v případech, kde se strany předem jinak nedohodly, aby užívaly bezplatně nebo za uznávací činži pozemků železničních, silničních, cestních, vodních a vodocestných, jež jsou ve správě státní, aby bezplatně užívaly pozemků téhož druhu, jež jsou ve správě ostatních veřejných korporací, pro elektrická vedení průchodní, pro vedení k účelům státním nebo účelům veřejné do-

pravy a aby užívaly jiných veřejných a soukromých pozemků za přiměřené odškodné. Uživací práva obsahují též oprávnění e-ého podniku všeužitečného odstraňovati překážející stromové (okleštění) v rozsahu nezbytně nutném ku zřízení a udržování rozvodných sítí a zamezení poruch při provozu, nemohou však býti zřízena k pozemkům sloužícím k účelům bohoslužebným, ke hřbitovům a nádvořím, jakož i k vojenským opevněním, muničním skladištím a továrnám na třaskaviny.

Ve srovnání se služebnostmi (viz ad c) jsou uživací práva rubem zákonného omezení práva vlastnického v zájmu veřejném, jak tomu je na př. i u adjacencí tělesa železné dráhy, kdežto vyvlastnění služebností zakládá pro všeužitečný e. podnik právo k věci cizí, které svým obsahem je právem soukromým jako každá jiná služebnost (nálež. nejv. správ. soudy z 18. I. 1928, č. 1062/1928). Obsah a rozsah uživatelských práv je vytčen e-m zákonem, kdežto obsah a rozsah vyvlastněním zřízených služebností stanoví úřad podle obdoby vyvlastňovacích předpisů (viz ad c). Uživací práva nepodléhají předpisům soukromého práva o vydržení a promlčení, nejsou zapisována do pozemkových knih a jsou vedena v patřnosti v evidenčních knihách e-ch podniků u schvalovacích úřadů (viz ad 7).

Uživací práva k soukromým nemovitostem zřizují, nedej-li k dohodě, schvalovací úřady (viz ad D), kdežto o přípustnosti a podmínkách užívání pozemků silničních, cestních, vodních a vodocestných, které jsou ve veřejné správě, rozhoduje ministerstvo veřejných prací, po případě v dohodě se zúčastněnými ministerstvy a po slyšení zemské autonomní správy; u nemovitostí železničních rozhoduje ministerstvo železnic v dohodě se zúčastněnými ministerstvy (§ 10 e. zák.).

Uživací práva přecházejí s povinnostmi, které jsou s nimi spojeny, na právního nástupce e-ého podniku, vyhovuje-li podmínkám § 4 e. zák. o prohlášení za všeužitečný a jsou účinná proti každému držiteli nemovitosti (§ 11 e. zák.). E. podnik je však při jejich výkonu omezen ohledy na nemovitost, na jejího vlastníka a uživatele i osoby třetí, na krásy přírodní a krajinné, historické památky a umělecké stavby, nemůže zejména překážeti vlastníku neb uživateli pozemku v právu na pozemku hospodařiti neb jím nakládati (na př. jej zastavěti) a je po případě i povinen elektrické zařízení na své útraty přemístiti,

vyžaduje-li to nakládání pozemkem (§§ 8 a 9 e. zák.).

Naproti tomu je vlastník neb uživatel pozemku povinen e. podnik zpravití nejpozději 4 týdny před počítím prací o zamýšleném nakládání pozemkem a nahraditi mu škodu, jestli úmyslně nesprávným sdělením o zamýšleném použití pozemku způsobil odstranění nebo přeložení elektrického zařízení anebo jest-li zamítl vhodné opatření navržené e-m podnikem a nabídl-li e. podnik, že ponese větší náklady, které tím vlastníku neb uživateli pozemku vzejdou. Nestačí-li e-ému podniku čtyřnedělní lhůta k upravení, přeložení neb odstranění elektrického zařízení, může býti na jeho žádost politickým úřadem I. stolice, při železničních pozemcích železniční správou, prodloužena, nejdéle však na 3 měsíce. O podání žádosti za prodloužení lhůty je třeba zároveň zpravití vlastníka neb uživatele pozemku (§ 9 e. zák.).

E-é podniky jsou povinny nahraditi každou majetkovou újmu, která vzejde správám veřejného statku a soukromým vlastníkům povolením užívacích práv nebo jich výkonem, nevznikla-li újma ta vinou toho, jenž má jinak nárok na náhradu (§ 14 e. zák.). Schvalovací úřad (viz ad D) stanoví odškodné za majetkové újmy, které povolení užívacích práv má pro vlastníka pozemku v zápětí, jenom na návrh vlastníka pozemku a to zároveň s povolením užívacích práv (na rozdíl od vyvlastnění, při němž musí schvalovací úřad stanovit odškodné z úřední povinnosti, srov. § 15, č. 1 a § 13, č. 2 e. zák.). Musí tudíž návrh na stanovení odškodného ve správním řízení býti učiněn vlastníkem pozemku před povolením užívacích práv. Za majetkové újmy se opětující stanoví se odškodné jednou pro vždy nebo roční rentou. Pro konečné stanovení odškodného soudem a vykonatelnost rozhodnutí platí tytéž předpisy jako při vyvlastnění (§ 15, č. 3 e. zák., viz ad c). Jinak zůstává vlastníku pozemku vyhrazeno uplatňovati nárok na náhradu škody u řádného soudu do roka ode dne, kdy o škodě zvěděl (§ 15, č. 4 e. zák.).

c) Nárok na vyvlastnění nemovitostí a práv (§ 7, lit. d, §§ 12, 13 e. zák.). E-m podnikům všeužitečným může býti povoleno vyvlastnění pro elektrická vedení a jejich příslušenství, vyžadují-li toho důležité důvody technické nebo je-li náklad na jejich zřízení na jiném místě nepoměrně vysoký; pravidelně povolují se pro tato

díla služebnosti. Rovněž jim může býti povoleno vyvlastnění pro výroby elektřiny a jich příslušenství, je-li toho třeba pro využitkování určité vodní síly nebo jiného zdroje energie anebo vyžadují-li toho jiné důvody technicko-hospodářské.

Vyvlastnění řídí se v historických zemích obdobně zásadami zákona z 18. II. 1878, č. 30 ř. z. o vyvlastnění k účelu zřízení a provozu železnic, na Slovensku a Podkarpatské Rusi obdobně zásadami zák. čl. XLI/1881 s některými odchylkami, jichž vyžaduje povaha věci (§ 13 e. zák.). Tak odškodné za vyvlastnění může býti poskytnuto v penězích nebo k návrhu strany (vyvlastňovaného nebo e-ého podniku) v dodávce elektřiny nebo směnou za jiný pozemek nebo v poskytnutí jiných majetkových výhod a musí býti stanoveno již schvalovacím úřadem ve vyvlastňovacím nálezu na základě odhadu znaleců (podle zák. č. 30/1878 ř. z. musí býti odškodné dáno vždy v hotových penězích a jest stanoveno okresním soudem, který je povinen přibrati 3 znalce, podle zák. čl. XLI/1881 musí býti dáno zpravidla v hotových penězích a jest stanoveno sborovým soudem podle odhadu znaleců). Proti výši odškodného není přípustno odvolání, avšak strana, která se pokládá za zkrácenu, může do roka ode dne, kdy vyvlastňovací nález nabytí právní moci, žádati v historických zemích u místně příslušného okresního soudu za stanovení odškodného v řízení nesporném, na Slovensku a Podkarpatské Rusi podle zák. čl. XLI/1881. Výkonu právoplatného vyvlastňovacího nálezu však nemůže býti bráněno, bylo-li odškodné, stanovené schvalovacím úřadem, složeno u soudu nebo jinak zajištěno.

d) Zjednodušení schvalovacího řízení, zejména omezením na dvě instance a soustředěním povolovacího řízení živnostensko-policejního, vodoprávního a stavebního u jediného úřadu (§§ 16—23 e. zák.), jakož i zjednodušení vyvlastňovacího řízení (viz ad c).

e) Zápis elektrických vedení do pozemkových knih (zák. č. 187/1922 Sb.). Elektrická vedení mají povahu věcí movitých a nejsou příslušenstvím nemovitostí, na nichž jsou zřízena (§ 26 e. zák.). Mohou však býti zapsána ve vložce pozemkových knih obsahující nemovitosti e-ému podniku všeužitečnému knihovně připsané, a to i tehdy, když jsou zřízena mimo obvod knihovního soudu. Účelem těchto knihovních

zápisů jest, aby byla vyjádřena hospodářská souvislost elektrických vedení se všeužitečným e-m podnikem a utvořeno z nich a z nemovitostí e-ého podniku jednotné knihovní těleso s tím účinkem, že by všechny knihovní zápisy se vztahovaly i na zapsaná elektrická vedení a zařízení, aby zejména při poskytování úvěru bylo možno s bezpečností posouditi aktiva podniku, která mají sloužiti ku zajištění úvěru na jejich základě povoleného. Tyto zápisy mají zvláštní důležitost v případech, kdy e-é podniky jsou nuceny opatřovati si investiční prostředky na rozsáhlé rozvodné sítě úvěrovými operacemi, pro které má veškeré jejich jmění — a tedy i zařízení rozvodná — tvořiti hypotekární záruku.

Elektrická vedení (transformační a přepojovací stanice a podobná zařízení) mohou býti do pozemkových knih zapsána podle úředního potvrzení schvalovacího úřadu (viz ad D). Z knihovní vložky mohou však býti odepsána a do jiné vložky připsána jen tehdy, stanou-li se příslušenstvím jiného všeužitečného podniku a vyhovují-li předložené listiny požadavkům knihovního řádu. Knihovní věřitelé, kteří mají za to, že hodnota odepisovaného předmětu je vyšší než 20.000 Kč nebo že jejich knihovní právo jest odepsáním ohroženo, mohou vznést proti odepsání odpor. Byl-li odpor uznán soudem odůvodněným, staví zamýšlené odepsání, může však býti zbaven účinnosti zaplacením pohledávky odporujícího věřitele. Výmaz celého vedení nebo jeho části může knihovní soud kdykoliv povolit k žádosti vlastníkově, je-li listinami prokázán souhlas knihovních věřitelů. Bylo-li elektrické vedení podstatně zkráceno nebo zrušeno, jest vlastník podniku povinen bez průtahu žádati u knihovního soudu za částečný nebo úplný výmaz.

Schvalovací úřady sledují z úřední povinnosti změny na elektrických vedeních zapsaných do pozemkových knih. Na jejich úkony dozírá ministerstvo veřejných prací svými orgány.

f) Vydávání neúplně splacených akcií na jméno (§ 5 zák. č. 143/1923 Sb.), čímž má býti umožněno akciovým společnostem opatřování potřebných vlastních finančních prostředků úměrně s postupem elektrisačních prací, jak to vyžaduje zvláštní povaha elektrisační v rozsáhlém území, prostupující toto území nikoli najednou a všemi směry, nýbrž postupně podle přirozených a hospodářských podmínek.

g) Osvědčování soudním zápisem místo

jinak nutného notářského osvědčení některých důležitých skutečností týkajících se obchodních společností provozujících všeužitečné e-é podniky (§ 4 zák. č. 143/1923 Sb.); tato výhoda má zároveň význam finanční.

C. Finanční výhody jejich jsou: a) Osvobození podniků, na nichž je zúčastněn stát se samosprávnými svazky, od zvláštní daně výdělkové, jestliže dividendy (podíl na zisku) v jednotlivém roce vyplacená nečiní více než 4% základního kapitálu; činí-li dividendy více než 4%, nejvýše však 6%, vyměřuje se výdělková daň z poloviny berně vyšetřeného základu (§ 72 zák. č. 76/1927 Sb.). Za těchto podmínek jsou osvobozeny též od daně rentové (§ 174, č. 1 cit. zák.).

b) Právo vydávati dílčí dlužní úpisy (§ 6 e. zák.) a osvobození dílčích dlužních úpisů vydaných jimi v době od 1. I. 1922 do konce r. 1930 od poplatků, které z nich mají býti placeny přímo před jich vydáním (zák. č. 143/1923 a č. 238/1926 Sb.). Úroky z dílčích dlužních úpisů se nezapočítávají do základny zvláštní daně výdělkové (§ 79, odst. 1., lit. e zák. č. 76/1927 Sb., jímž byl nahrazen § 6, č. 2 e. zák. a vlád. nař. č. 617/1920 Sb.). Úroky ze zápůjček hypotekárně zajištěných anebo na prioritní obligace nebo jiné dílčí dlužní úpisy vydaných podniky osvobozenými od zvláštní daně výdělkové (viz lit. a) jsou osvobozeny od rentové daně (§ 174, č. 21 zák. č. 76/1927 Sb.).

c) Osvobození od kolků a poplatků z listin k zápisu a výmazu závazků a práv k pojištění dílčích dlužních úpisů vydaných jimi v době od 1. I. 1922 do konce r. 1930, jakož i osvobození od kolků a poplatků z knihovních zápisů z té příčiny vykonaných (zák. č. 143/1923 a č. 238/1926 Sb.).

d) Osvobození od převodního poplatku při nucené přeměně e-ého podniku na podnik všeužitečný (§ 28 e. zák.) a úlevy neb osvobození od převodního poplatku a dávky z přírůstku hodnoty nemovitostí při sloučení s jiným e-m podnikem (§§ 3 a 5 zák. č. 258/1921 Sb.).

e) Schvalování děl všeužitečných e-ch podniků a udělování vodoprávních a stavebních povolení těmto podnikům nepodléhá dávce za úřední úkony ve věcech správních (v dávkovém řádě D příl. vlád. nař. č. 254/1926 Sb. bylo ustanovení pol. 19 dávkového řádu D příl. vlád. nař.

č. 163/1925 Sb. o dávkách z těchto úkonů vynecháno).

f) Finanční podpory na náklady spojené s přívodem elektřiny do venkovských obcí až do výše 50%, v chudých horských oblastech až do výše 75% stavebního nákladu a k částečné úhradě jiných finančních břemen vzniklých e-m podnikům všeužitečným za účelem usnadnění soustavné e. venkovských obcí (zák. č. 139/1926 Sb.).

D. Ku zřízení svého díla potřebují všeužitečné e-é podniky úř e d n í s c h v á l e n í, které udělují na základě ediktálního řízení schvalovací úřady a to v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zemské správy politické (§ 16 e. zák.), na Slovensku župní úřad v Bratislavě (vlád. nař. č. 62/1927 Sb.) a v Podkarpatské Rusi civilní správa (§ 6 vlád. nař. č. 612/1920 Sb. a § 7 zák. č. 258/1921 Sb.); podle § 5 zák. č. 126/1920 Sb. ve znění zák. č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy stanou se schvalovacími úřady zemské úřady. Toto schválení nahrazuje schválení živnostensko-policejní. Rozkládá-li se projektované dílo po obvodu více než jednoho schvalovacího úřadu, stanoví ministerstvo veřejných prací, který schvalovací úřad v dohodě s druhým nebo za jeho součinnosti řízení provede a rozhodne. Provedením komisionálních jednání mohou být též pověřeny politické úřady I. stolice, které mohou být zmocněny, aby udělily schválení jménem schvalovacího úřadu, nevyskytnou-li se při jednání závažnosti. Schvalovací úřady jsou příslušny též k udělování potřebných povolení vodoprávních a stavebních pro díla těchto podniků (§ 17 e. zák.). Řízení provádí se podle předpisů živnostenského řádu (zákon). Jde-li zároveň o zřízení vodního díla nebo o stavbu budov, provádí se řízení o těchto částech projektu rovněž podle těchto předpisů, při čemž jest však třeba dbáti hmotných předpisů vodních zákonů, jakož i předpisů stavebních řádů (§ 7 vlád. nař. č. 612/1920 Sb.). Vyhláška o zamýšleném díle musí být uveřejněna též v listě určeném pro úřední vyhlášky; jde-li o zřízení vodního díla, stane se vyhláška také v sousedních obcích. Žádá-li se za zřízení užívacích práv nebo za vyvlastnění, musí být plány a podrobný popis díla vyloženy v obci s vyhláškou po 14 dní před komisionálním jednáním. Sousedním e-m podnikům přísluší ve schvalovacím řízení postavení strany (§ 18, č. 4 e. zák.). Po dokončení díla zjistí schvalovací úřad, po případě politickým úřadem I. stolice, zda

dílo odpovídá všem podmínkám povolení a rozhodne, zda se dílo může uvést v činnost (§ 20 e. zák.). Schvalovacímu úřadu musí být též předložena ke schválení před zahájením stavby každá změna nebo rozšíření elektrických děl, žádá-li se o povolení užívacích práv nebo za vyvlastnění anebo jde-li o změny, které mohou mít vliv na státní vedení slaboproudá (zvýšení napětí). Je-li třeba, provede se před schválením komisionální jednání (§ 21 e. zák.).

Aby bylo všeužitečným e-m podnikům umožněno vypracování projektů, může jim být dáno schvalovacím úřadem z podstatných důvodů též povolení k přípravným pracím, které zahrnuje právo vstupovati na cizí pozemky, vyjma železniční, vyšetřovati na nich půdu a prováděti tam i jiné technické práce potřebné k vypracování stavebního návrhu. Ohledně pozemků železničních rozhoduje železniční správa (§ 22 e. zák.).

O odvoláních proti rozhodnutím schvalovacích úřadů rozhoduje ministerstvo veřejných prací (§ 23 e. zák.) a to pokud jde o výrok vodoprávní v dohodě s ministerstvem zemědělství (§ 6 zák. č. 258/1921 Sb.).

Za všeužitečné bylo prohlášeno do 30. VI. 1928 celkem 27 e-ch podniků, a to v Čechách 19, na Moravě a ve Slezsku 4 a na Slovensku 4. Z nich jeden byl zbudován společným nákladem státu a země České a dva nákladem země České, dále náleží dva městským obcím, 12 akciovým společnostem, 8 společnostem s r. o. a dva výdělkovým a hospodářským družstvům. Všechny tyto podniky disponovaly podle statistiky (Elektrotechnická ročenka ESČ 1927, str. 111; Elektrotechnický obzor, ročník XVII., str. 220) r. 1925 výkonem 161.369 kW, r. 1926 výkonem 231.939 kW, zajištěným z vlastních nebo cizích výroben, a dodaly do sítí r. 1925 celkem 281.984.000 kWh a r. 1926 pak 331.456.280 kWh; délka jejich přespolních sítí činila r. 1925 9112 km, r. 1926 10.634 km. Z nich zvláště důležitým jest e. podnik Ústředních elektráren, akc. spol. v Praze, zřízený na státním hnědouhelném dolu Hedvice v ěrvěnicích za účasti státu, země České a hlavního města Prahy hlavně pro zásobování Prahy a pro elektrisační státních drah.

6. **E-é podniky ostatní.** Avšak i e-é podniky, které nebyly prohlášeny za všeužitečné, přicházejí pro soustavnou e-i v úvahu, pokud vyhovují zásadě vytčené v § 1 e. zák., neboť e. zákon vychází z myšlenky kooperace jednotlivých e-ch podniků ve

všeobecném zájmu. K živnostenskému provozování takových podniků je třeba koncese (v historických zemích podle min. nař. č. 41/1883 a č. 188/1883 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi podle § 22, č. 24 živn. zák. č. 259/1924 Sb.), kterou udělují živnostenské úřady II. stolice. O odvoláních rozhoduje ministerstvo obchodu.

Provozovny těchto podniků schvalují podle předpisů III. hlavy živn. řádu (zákona) živnostenské úřady I. stolice nebo jde-li o provozovny, které jsou rozloženy ve dvou nebo více okresích téže země, živnostenské úřady II. stolice nebo, jde-li o provozovny, které jsou rozloženy v obvodech několika zemí, ministerstvo obchodu, přihlížejíce v první řadě k potřebám soustavné e. (§ 27, č. 3 e. zák. a § 16 vládn. nař. č. 612/1920 Sb.). Schválení musí předcházeti ediktální řízení (§ 4 min. nař. č. 41/1883 ř. z., § 42, č. 12 živn. zák. č. 259/1924 Sb.), v němž sousední e. podnik všeužitečný má postavení strany (Boh. adm. 4142). Poslední instancí je ministerstvo obchodu (pokud odvolání k ministerstvu je přípustno). Je tudíž kompetence ve věcech schvalování živnostenských provozoven e-ch podniků v československém právu rozdělena mezi dva resorty státní správy. Potřebná snad povolení vodoprávní a stavební udělují těmto podnikům úřady příslušné podle všeobecných předpisů.

Rovněž závody na výrobu a rozvádění elektřiny sloužící jen provozním účelům vlastní živnostenské provozovny podléhají jako podstatná součást hlavního závodu řízení předepsanému v III. hlavě živnostenského řádu (zákona); i při schvalování těchto závodů jsou úřady povinny v první řadě přihlížeti k potřebám soustavné e. (§ 27, č. 3 e. zák.).

Podle statistiky citované shora pod č. 5 měly elektrárny bez práva všeužitečnosti k dispozici r. 1925 výkon 135.200 kW, r. 1926 výkon 126.894 kW a vyrobily r. 1925 celkem 224.075.000 kWh, r. 1926 pak 253.289.000 kWh; délka přespolních sítí činila r. 1925 4224 km, r. 1926 5434 km. Kromě toho vyrobily závodní elektrárny podle odhadu r. 1925 794.420.000 kWh a r. 1926 926.579.000 kWh. Tento elektrický proud sloužil hlavně vlastním účelům příslušných závodů; pro všeobecnou potřebu bylo z něho prodáno r. 1925 109.950.000 kWh, r. 1926 pak 250.860.000 kWh. Délka sítí závodních elektráren činila r. 1925 750 km, r. 1926 1362 km.

Se všeužitečnými podniky e-mi (shora č. 5) odhaduje se výroba elektrického proudu v republice r. 1925 celkem na 1300 milionů kWh, tedy na jednoho obyvatele 96 kWh, r. 1926 celkem na 1511 milionů kWh, tedy 110,5 kWh na obyvatele.

Elektroměry, jimiž je měřeno množství elektřiny dodávané kterémukoli e-m podnikem a jejichž údaje mají býti základem k účtování prodejní hodnoty spotřebované elektřiny mezi dodavatelem a odběratelem, jsou podrobeny úřednímu cejchování, které provádějí státní cejchovní orgány (zák. z 23. VII. 1871, č. 16 ř. z. r. 1872, zák. čl. V/1907 a vládn. nař. ze 4. VI. 1926, č. 88 Sb.). Platnost úředního cejchování elektroměrů pomíjí vždy po pěti letech od data cejchovního listu; kromě toho zaniká platnost cejchování poškozením elektroměru a porušením úředních cejchovních značek (plomb). V případech těch je nutno elektroměry přecejchovati.

7. Evidenční knihy e-ch podniků. Za účelem evidence e-ch podniků jsou u schvalovacích úřadů (viz ad 5, D) vedeny evidenční knihy e-ch podniků, v nichž jsou zapsány všechny e-é podniky z obvodu těchto úřadů a do nichž má každý právo jako do knih veřejných nahlédnouti a úřední výpisy z nich si vyžádati (§§ 11 a 29 e. zák., § 15 vládn. nař. č. 612/1920 Sb.). Knihy ty jsou rozděleny na dvě části. Část první slouží k zápisům e-ch podniků všeužitečných a jejich užívacích práv. Část druhá je určena pro zápisy hlavních údajů o ostatních e-ch podnicích, které podniky ty jsou povinny předkládati ministerstvu veřejných prací (§ 29 e. zák.). Každému podniku je vyhrazen zvláštní oddíl. Zápis užívacích práv zřízených rozhodnutím schvalovacího úřadu je prováděn z úřední povinnosti, kdežto užívací práva zřízená dohodou stran jsou zapisována jen k žádosti strany (e-ého podniku nebo vlastníka nemovitosti). Zápisy v těchto knihách jsou také podkladem pro zápisy elektrických vedení všeužitečných podniků do pozemkových knih (§ 3 zák. č. 187/1922 Sb., viz ad 5, B, e).

8. Právní povaha elektřiny. V theorii ani v praxi není dosud ustáleného názoru o pravé podstatě elektřiny. Kdežto některé teorie popírají hmotnost elektřiny (Franklin, Maxwell), považují jiné elektřinu za hmotu dělenou na atomy, elektrony (Helmholtz, Lorentz). Je proto vysvětlitelné, že také zákonodárství se vy-

hýbalo pozitivnímu řešení právní povahy elektřiny. V býv. rakouském právu občanském při nedostatku pozitivního předpisu uznávala theorie (Krainz, Randa, Tilsch) elektřinu za věc hmotnou; podobně i podle judikatury může býti elektřina předmětem koupě (rozh. z 28. XII. 1910, Glaser-Unger, XIII, 5281) a je zbožím podle čl. 271 obch. zák. (rozh. ze 17. X. 1911, Geller, XIV, 201). Rovněž v oboru býv. uherského práva občanského doporučuje theorie (Fajnor-Zátarecký) analogii ustanovení o věcech hmotných. Pokud jde o ochranu trestně-právní, požívá vyrobený elektrický proud podle zák. čl. III/1907 platného na Slovensku a Podkarpatské Rusi stejné ochrany jako věci movité, kdežto trestní právo v historických zemích platné trpí, právě tak jako právo občanské, nedostatkem speciálního předpisu. Podle judikatury nelze pokládati neoprávněné užívání cizí elektřiny za krádež podle § 171 rak. trest. zák., nýbrž jen za beztrestné furtum usus (srov. rozh. z 8. IV. 1903, č. 4466 úř. sb. nová řada V., č. 2828), které však při úmyslu poškoditi může zakládati skutkovou podstatu podvodu (rozh. z 29. IV. 1911, Kr III 39/1911). Na tomto republikou převzatém stavu nenastala změna (viz jen § 2 zák. č. 268/1923 Sb. o dani z obratu) a zejména e. zákon č. 438/1919 Sb. se řešením právní povahy elektřiny nezabýval.

V cizím právu elektrisačním pamatoval na trestní ochranu elektřiny již sect. 23 prvního britského e-ho zákona z r. 1882. Z novějších e-ch zákonů je to polský e. zákon z 21. III. 1922 a rakouský e. zákon ze 7. VI. 1922. Jinak poskytuje elektřině právní ochranu, civilní i trestní, právo francouzské (čl. 516, 543 code civil), italské (čl. 406 codice civile), švýcarské (čl. 713 obč. zák. a čl. 58 zák. z r. 1902 o elektrických zařízeních) a po trestní stránce i právo německé (zák. z 9. IV. 1900 o odnětí elektrické práce).

Literatura.

Emil Heller: „Kommentar zur Gewerbeordnung“, 1912; Jan Heller: „Základové práva elektřiny“, 1905; Krasny: „Die Aufgaben der Elektrizitätsgesetzgebung“, Vídeň 1910; Laštovka: „Připomínky k poslední vládní osnově atd.“, Správní obzor, roč. 1911; týž: „Český zákon elektrárenský“, Správní obzor, roč. 1919; Hrdina: „Československé právo elektrárenské“, 1921; Kneidl: „Elektrisaace zemí a států“, 1918; List: „Elektrisaace po válce“ 1917; týž: „Elektrisační zákony britské“, Elektrotechnický obzor, 1927, str. 138, 171, 186; Pfleghardt: „Die Elektrizität

als Rechtsobjekt“, 1902; Slavík: „Elektrotechnické zákonodárství u nás a jinde“, Ročenka ESČ 1926; Wengler: „Elektrizität und Recht im Deutschen Reiche“, 1900.

Karel Vancl.

Enklavy moravské ve Slezsku.

Podle Pražákova vylíčení jde o řadu obcí ve Slezsku, které patří do svazku země Moravy jako její část, ač s ní nesouvisejí. Obce ty podléhají moravským zemským zákonům, na ně se vztahuje působnost zemského výboru moravského, naproti tomu státní úřady moravské nemají žádné kompetence vůči řečeným enklávám. I slezské státní úřady musí se arci řídití zemskými zákony moravskými. Další podrobnosti nelze tu uváděti.

Podle zákona o organizaci politické správy č. 125/1927 Sb. nastane zjednodušení potud, že pro Moravu a Slezsko vytvořen jediný zemský celek, takže nebude zvláštního zemského výboru moravského a slezského. Cit. zákon však nic nezměnil na platnosti moravských zemských zákonů pro moravské enklavy ve Slezsku.

Literatura.

Pražák: „Rakouské právo ústavní“, část II.: „Ústava zemská“, 2. vyd., str. 24 a 25.

Jiří Hoetzel.

Epidemie

viz Nakažlivé nemoci.

Etika.

Těsná souvislost etiky s právní filosofií jeví se již v tom, že dějiny obou jsou téměř společné, ano že jsou období ve vývoji myšlení etického i právně-filosofického, kdy obojí splývá. Důvod spočívá v tom, že jak předmětem tak metodou jsou tato dvě odvětví filosofie sobě velmi blízká. Jestliž předmětem obou v poslední řadě lidské jednání, metodou pak hledání odpovědi na otázku, co má býti. Právě pak po této stránce předmětu a metody jest k etice přihlédnouti i v rámci díla právním vědám věnovaného.

Trojím podstatně rozdílným způsobem možno uvažovati o jednání lidském. Buď chápá je jako součást dění přírodního a ptám se, proč tak a ne jinak jednati musím, nebo chápá je jako technický prostředek k dosažení určitého výsledku, nebo